

PRIVREMENI IZVJEŠTAJ
8-28 septembar 2016.
30. septembar 2016.

I. REZIME

- Skupštinu čine 81 član koji se biraju na period od četiri godine u jednoj nacionalnoj izbornoj jedinici po sistemu proporcionalne zastupljenosti. Liste kandidata moraju preći cenzus od tri posto važećih glasova, dok se za liste kandidata koje predstavljaju zajednice nacionalnih manjina primjenjuju posebna pravila.
- Izbori se sprovode pod značajno izmijenjenim zakonskim okvirom. Promjene sadrže nove odredbe o dodjeli mandata za manjinske liste, upisu birača, identifikaciji birača na dan izbora, utvrđivanje izbornih lista, uključujući i zastupljenost žena u parlamentu, finansiranje kampanja, kao i o sastavu i nadležnosti organa za sprovođenje izbora.
- Organi za sprovođenje izbora su raspoređeni na tri nivoa: Državna izborna komisija (DIK), 23 opštinske izborne komisije i oko 1200 biračkih odbora (BO). Uglavnom, do danas je DIK ispunio sve zakonske rokove i održavao redovne sastanke. Primijećene su povremene političke tenzije tokom sesija među predstavnicima političkih partija. Dok su obuke koje je sproveo DIK pohvalili sagovornici Posmatračke misije, izražena je određena zabrinutost zbog kratkog vremenskog perioda koji stoji na raspolaganju za obuku BO.
- Do isteka roka 20. septembra, DIK je primio i utvrdio 17 lista kandidata. Nekoliko lista je vraćeno na ispravku zbog određenih propusta koji nisu u skladu sa odredbama Zakona o izboru odbornika i poslanika (Izborni zakon). Radi promovisanja učešća žena, neophodno je da na listama kandidata bude najmanje 30 posto kandidata oba pola, pod uslovom da najmanje jedan od četiri kandidata bude iz manje zastupljenog pola.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) održava centralizovani i stalni birački spisak, na osnovu informacija izdvojenih iz tri različite matične knjige. Uloga DIK-a je nadzor cjelokupnog procesa. Birači mogu da provjere svoje podatke i zahtijevaju promjene do 5. oktobra. U tom slučaju, MUP je dužan da obavijesti birače o svim promjenama. Međutim, veći broj sagovornika Posmatračke misije izrazio je zabrinutost zbog kapaciteta i resursa MUP-a da blagovremeno obavijesti birače.
- Kandidati na izborima koriste različite načine vođenja kampanje, prije svega oslanjajući se na bilborde i skupove. Poruke izbornih kampanja, iako lišene detalja, uglavnom se fokusiraju na potrebu za sprovođenjem ekonomskih, socijalnih i političkih reformi; otvaranje novih radnih mjesta i

smanjenje nezaposlenosti; borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, kao i pitanje pristupanja NATO-u. Određene izjave su sadržavale uvredljiv rječnik.

- Agencija za sprečavanje korupcije zadužena je za nadzor sprovođenja propisa o finansiranju kampanje. Agencija je 19. septembra objavila da su samo dvije političke partije otvorile posebne račune u banci i dostavile izvještaje, i da je pokrenula postupak protiv četiri kandidata zbog nepoštovanja zakona.
- Medijsko okruženje u zemlji je raznovrsno i karakterišu ga mediji podjeljeni po političkoj osnovi. Pravni okvir predviđa opšte obaveze medijskog praćenja tokom predizborne kampanje i uglavnom se fokusira na obaveze javnih servisa koje se odnose na raspodjelu besplatnog vremena emitovanja. Agencija za elektronske medije je regulatorno tijelo koje nadgleda usklađenost rada elektronskih medija sa pravnim okvirom. Osnovan je i skupštinski odbor za praćenje sprovođenja zakona u dijelu koji se odnose na medije.

II. UVOD

Nakon zvaničnog poziva, i na osnovu preporuka Misije o procjeni potreba, sprovedenoj od 16. do 20. maja 2016. godine, Kancelarija OEBS za demokratske institucije i ljudska prava (OSCE/ODIHR) je osnovala Posmatračku misiju (PM) 8. septembra radi posmatranja parlamentarnih izbora 16. oktobra¹. Posmatračka misija, koju predvodi Roman Jakič, sastoji se od 12 članova osnovnog tima koji je smješten u Podgorici, i 12 dugoročnih posmatrača (DP) angažovanih širom zemlje od 15. septembra. Članovi Misije dolaze iz 16 zemalja članica OEBS-a. Države članice su tražile dodatnih 100 kratkoročnih posmatrača koji će posmatrati procedure tokom izbornog dana.

III. DODATNE INFORMACIJE I POLITIČKI KONTEKST

Dana 14. oktobra 2012. godine na prijevremenim parlamentarnim izborima pobijedila je koalicija Evropska Crna Gora koju predvodi Demokratska partija socijalista (DPS), uključujući i Socijaldemokratsku partiju (SDP) i Liberalnu partiju (LP). Njima su se u formiranju Vlade pridružile sve parlamentarne stranke nacionalnih manjina². Drugoplasirani, Demokratski front (DF), zajedno sa Socijalističkom narodnom partijom (SNP) i Pozitivnom Crnom Gorom (PCG) predstavljaju opoziciju. DPS, koju predvodi sadašnji premijer Milo Đukanović, je na vlasti od 1991. godine.

Nakon tijesne pobjede Filipa Vujanovića na predsjedničkim izborima 7. aprila 2013, opozicioni kandidat, Miodrag Lekić, osporio je rezultate tvrdeći da je došlo do izborne prevare. Na hiljade pristalica opozicije okupilo se u Podgorici radi protesta protiv navodne prevare. Protest je okončan nakon što je Ustavni sud potvrdio izborne rezultate.

¹ Vidi [prethodne OEBS/ODIHR izvještaje o Crnoj Gori](#).

² Bošnjačka stranka (BS), Hrvatska građanska inicijativa, Albanska koalicija i Koalicija FORCA za jedinstvo.

U septembru 2015. godine protesti su nastavljeni kada je DF pozvao premijera i njegovu Vladu da podnese ostavku i za zaustavljanje pregovora o pristupanju NATO-u. Dana 24. oktobra 2015. godine, protesti su postali nasilni i policija je rastjerala demonstrante suzavcem. Evropska komisija (EK) apelovala je da se „svi slučajevi nasilja i optužbi za prekomjernu upotrebu sile tokom ovih događaja“ istraže, i da se političke partije „ponovo uključe u konstruktivni politički dijalog u Skupštini“.³

Dana 19. maja 2016. godine, nakon višemjesečnih pregovora, postignut je Sporazum za stvaranje uslova za slobodne i fer izbore između parlamentarnih stranaka. Između ostalih pitanja, Sporazum predviđa ostavku direktora i uređivačkog tima javnog servisa i raspodjelu četiri pozicije ministra i jedne pozicije potpredsjednika Vlade opozicionim partijama.⁴ Istog dana, ministri spoljnjih poslova NATO i Vlada Crne Gore potpisali su Protokol o pristupanju zemlje u Alijansu.

Predsjednik Skupštine razriješen je 2. juna s dužnosti, a Darko Pajović, lider PCG, preuzeo je ovu ulogu. Na dan 11. jula, predsjednik Vujanović je raspisao izbore za 16. oktobar.

IV. PRAVNI OKVIR I IZBORNI SISTEM

Ovi izbori se sprovode pod značajno izmijenjenim pravnim okvirom. Promjene uključuju Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika (izborni zakon), usvojen u novembru 2014, novi Zakon o biračkom spisku, novi Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, i novi Zakon o javnim okupljanjima.⁵ Pravni okvir uključuje i propise i mišljenja za sprovođenje izbornog zakona objavljene od strane Državne izborne komisije (DIK). Ključne promjene izbornog zakona su nove odredbe o dodjeli mandata za manjinske liste, upisu birača i identifikaciji birača na dan izbora, utvrđivanju izbornih lista uključujući i zastupljenost žena u parlamentu, finansiranju kampanje, kao i sastavu i nadležnosti organa za sprovođenje izbora. Iako je novi zakon uključio i niz prethodnih preporuka OSCE/ODIHR, posebno u vezi sa upisom birača, finansiranjem kampanje i zloupotrebom administrativnih resursa, veliki broj ranijih preporuka ostaje neriješen, uključujući one koji se odnose na zahtjev o boravku kao preduslovu za pravo glasanja i mogućnosti samostalne kandidature.

Crnogorski jednodomni parlament sastoji se od 81 poslanika, koji se biraju na mandat od četiri godine u jedinstvenoj nacionalnoj izbornoj jedinici po proporcionalnom sistemu zastupljenosti sa zatvorenim listama. Liste kandidata moraju preći cenzus od tri posto važećih glasova, dok se za liste kandidata koje predstavljaju zajednice nacionalnih manjina primjenjuju posebna pravila.⁶ Pored toga, amandmani na

³ Izvještaj [Evropske komisije o strategiji proširenja za Crnu Goru](#) 2015.

⁴ Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, i Ministarstvo rada i socijalnog staranja

⁵ Pored toga, radi sprovođenja političkog sporazuma koji je postignut između vlade i opozicije, 19. maja 2016. godine je usvojen poseban Zakon o sprovođenju Sporazuma o stvaranju uslova za slobodne i fer izbore.

⁶ Ustav predviđa „narode i druge manjinske zajednice koje žive u Crnoj Gori“ kao „Crnogorce, Srbe, Bošnjake, Albance, Muslimane, Hrvate i druge.“ U slučaju da nijedna lista manjina ne pređe potreban cenzus od 3 procenta, ali neke liste dobiju 0,7 ili više procenata važećih glasova, one imaju pravo da učestvuju u raspodjeli do 3 mjesta. Liste kandidata koje predstavljaju hrvatsku manjinu imaju pravo na jedno mjesto ako dobiju najmanje 0,35 procenta važećih glasova.

izborni zakon iz 2014. dalje definišu dodjelu mandata za manjinske liste: manjinski narod ili manjinska nacionalna zajednica, sa udjelom u ukupnom stanovništvu od najmanje 15 procenata na nivou države ili 1,5 procenta u svakoj opštini, čime stiže pravo na učešće u raspodjeli mandata odvojeno računajući broj dobijenih i važećih glasova.

V. ORGANI ZA SPROVOĐENJE IZBORA

Izbore sprovode organi za sprovođenje izbora koji su raspoređeni na tri nivoa: DIK, 23 opštinske izborne komisija (OIK) i oko 1,200 biračkih odbora (BO). DIK i OIK su stalna tijela koja na mandat od četiri godine imenuje Skupština Crne Gore, a birački odbori se formiraju za svake izbore.

DIK se sastoji od predsjedavajućeg i deset stalnih članova.⁷ Tri člana DIK-a su žene. Svaki OIK se sastoji od predsjedavajućeg i četiri stalna člana koje imenuje lokalni parlament.⁸ Dvadeset dana prije izbora, stalnim članovima DIK-a i OIK-a se pridružuju ovlašćeni predstavnici svakog podosioca izborne liste. Birački odbori se sastoje od predsjedavajućeg i četiri člana, i njihovih zamjenika, na osnovu predloga političkih partija i koalicija zastupljenih u lokalnim skupština opština i formiraju se 10 dana prije dana izbora.

U skladu sa prethodnom preporukom OSCE/ODIHR, DIK je povećao operativne i kadrovske kapacitete. Uglavnom, DIK je do danas ispunio zakonske rokove i održavao redovne sjednice. Tokom sastanaka, primjećene su povremene političke tenzije među predstavnicima političkih partija. Civilni sektor i međunarodni posmatrači imaju nesmetan pristup sjednicama DIK-a, međutim neki sagovornici Posmatračke misije postavljaju pitanje transparentnosti nakon što je medijima zabranjen pristup sjednicama. Osim toga, na njihovoj internet stranici su objavljene samo neke od odluka i zapisnika sa sastanaka. Stepenn transparentnosti varira između OIK –a koje je posjetila Posmatračka misija.⁹

DIK organizuje niz interaktivnih obuka o procedurama glasanja i korišćenje uređaja za elektronsku identifikaciju birača na dan izbora. Obuka će se organizovati i za članove BO. Obuka koju je posmatrala Posmatračka misija je visoko ocijenjena od strane učesnika i predstavnika civilnog društva. Međutim, jedan dio sagovornika Posmatračke misije je izrazio zabrinutost zbog kratkog vremenskog perioda koji je na raspoložanju za obuku oko 12.000 članova BO i njihovih zamjenika.

⁷ Četiri člana DIK-a predlaže parlamentarna većina, četiri parlamentarna opozicija, jednog člana imenuje predstavnik manjine sa najvećim brojem glasova na prethodnim izborima, a jedan član je predstavnik civilnog društva.

⁸ Predsjedavajući OIK-a se bira iz redova kandidata političkih stranaka koje su osvojile najveći broj mandata u relevantnoj lokalnoj skupštini opština prethodnim izborima. Dva člana se imenuju na predlog opozicionih stranaka, a prioritet se daje onima koji su osvojili najveći broj mandata na prethodnim opštinskim izborima.

⁹ Dok su sjednice nekih OIK-a otvorene za medije i saopštavaju informacije putem svoje internet stranice ili elektronske pošte, drugi nisu spremni da razmjenjuju informacije.

VI. UPIS BIRAČA

Svi građani stariji od 18 godina na dan ili prije dana izbora i koji imaju boravište u zemlji najmanje 24 mjeseca imaju pravo da glasaju. Da bi glasao, birač je obavezan da posjeduje važeći identifikacioni dokument. Izborni zakon upućuje na „biometrijsku ličnu kartu“, dok je Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) javno objavilo da nacionalne identifikacione kartice nisu biometrijske. Kao odgovor, DIK je usvojio mišljenje da, uprkos različitim terminima u zakonu, jasno je da se odredbe odnose na iste lične karte koje će se koristiti za identifikaciju birača putem uređaja za elektronsku identifikaciju birača.

Proces upisa birača je pasivan. Zakonom o biračkom spisku iz 2014. uveden je centralizovan i stalni birački spisak, a MUP je organ nadležan za njegovo vođenje, na osnovu informacija izvedenih iz tri različita registra građana. DIK zadržava ulogu nadgledanja procesa. Birači mogu da provjere svoje podatke do 5. oktobra, nakon čega se birački spisak zaključuje. Prema podacima MUP-a, do 19. septembra izvršeno je 131.976 izmjena. Pored toga, 13.347 birača je izbrisano iz spiska na osnovu promjena u tri različita registra građana.

Prema Pravilniku o načinu i postupku kontrole biračkih spiskova, koji je usvojio DIK, DIK treba da dobije sedmične izvještaje iz njegovog sekretarijata o promjenama u biračkom spisku. Do sada je dostavljen samo jedan takav izvještaj, koji ne uključuje sva dokumenta na kojima se zasnivaju promjene. Pored toga, sagovornici Posmatračke misije smatrali su da predstavnici civilnog društva, koji mogu da zahtijevaju podatke o promjenama u biračkom spisku, su do sada imali samo ograničen pristup. Neki su takođe izrazili zabrinutost u vezi sa odnosima u radu između DIK-a i MUP-a.

MUP je uspostavio besplatnu telefonsku liniju i internet stranicu gdje građani mogu da provjere da li su upisani u birački spisak i koje je njihovo biračko mjesto. Pored toga, MUP je dužan da pošalje obavještenje svim građanima čiji su se podaci u biračkom spisku promijenili, ili se promijenilo njihovo biračko mjesto. Ipak mnogi sagovornici Posmatračke misije su izrazili zabrinutost kada su u pitanju kapaciteti i resursi MUP-a da blagovremeno obavijesti birače.

VII. POTVRĐIVANJE IZBORNIH LISTA

Grupe građana, registrovane političke partije i koalicije mogu da imenuju izborne liste, uz podršku potrebnog broja potpisa glasača.¹⁰ Nakon odluke Ustavnog suda iz februara 2016, glasači više ne treba da se potpisuju pred članovima OIK-a. Radi promovisanja učešća žena, potrebno je da liste kandidata uključuju najmanje 30 posto kandidata svakog pola, pod uslovom da najmanje jedan od svaka četiri kandidata predstavlja manje zastupljen pol.

¹⁰ Politička stranka ili koalicija je dužna da dostavi potpise od najmanje 0,8 posto birača na osnovu podataka o broju birača na prethodnim izborima. Političke stranke i grupe birača koji predstavljaju manjinsku nacionalnu zajednicu su dužne da dostave najmanje 1.000 potpisa podrške. Za one koji predstavljaju manjinu koja čini do 2 posto stanovništva, uslov je 300 potpisa.

DIK je zadužen za utvrđivanje lista kandidata. Do isteka roka, 20. septembra, prihvaćeno je i utvrđeno 17 lista. Nekoliko lista je na početku vraćeno na doradu, jer nisu bile u skladu sa zakonskim odredbama.¹¹ Iako izborni zakon propisuje da glasači mogu dati samo jedan potpis za jednu listu kandidata, na svim listama pronađeni su duplirani potpisi.

VIII. KAMPANJA

Izborni zakon konkretno ne definiše kada počinje zvanični period kampanje. Zakon samo navodi da pravo na besplatno vrijeme emitovanja na javnom servisu počinje dana kada je DIK potvrdio listu kandidata. Međutim, stranke su počele kampanju prije dostavljanja liste i potvrđivanja istih od strane DIK-a.¹² Kampanja se završava 24 sata prije dana izbora.

Svi učesnici u izornoj trci započeli su kampanju velikim skupovima van glavnog grada.¹³ Kampanja je vidljiva širom zemlje, uglavnom putem korišćenja bilborda, metode vrata do vrata, reklama u medijima i društvenim medijima. Do sada, poruke kampanja uglavnom se fokusiraju na potrebu sprovođenja ekonomskih, socijalnih i političkih reformi, otvaranje novih radnih mjesta i smanjenje nezaposlenosti, borbu protiv korupcije i borbu protiv organizovanog kriminala, kao i pitanje pridruživanja NATO-u. Premijer, nedostatak mogućnosti za zapošljavanje navodi o široko rasprostranjenoj korupciji, bili su u fokusu kampanje opozicije umjesto političkih platformi koje se bave ovim pitanjem. Nekoliko sagovornika Posmatračke misije tvrdi da je visok kvalitet materijala kampanje DF-a posljedica finansiranja iz inostranstva.

Uprkos činjenici da je retorika većine učesnika bila umjerena, neke izjave su okarakterisane kao uvredljiv rječnik. Pored toga, određen broj sagovornika Posmatračke misije izrazio je zabrinutost da vladajuća partija uživa institucionalnu prednost nakon 25 godina na vlasti.

IX. FINANSIRANJE KAMPANJE

Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja predviđa javno i privatno finansiranje političkih subjekata i kampanja. Dvadeset posto budžetskih sredstava za finansiranje izbornih kampanja podjednako je raspoređeno svim potvrđenim izbornim listama prije izbora. Preostalih 80 posto raspodjeljuje se dobitnicima parlamentarnih mandata, srazmjerno broju dobijenih poslaničkih mjesta. Privatne donacije tokom izbornog perioda mogu se dobiti od fizičkih i pravnih lica.¹⁴

¹¹ Šest lista je vraćeno na doradu jer nisu zadovoljili zakonski uslov koji se odnosi na rodnu ravnopravnost, nisu imali potpunu listu pravilno potpisanih i pečatiranih dokumenata, ili su na nekim dokumentima nedostajali potpisi.

¹² Velike koalicije - Ključ i DF su imali bilborde u okolini Podgorice, pre nego što je njihova lista potvrđena; Posmatračka misija pratila je skup DF-a u Budvi 13. septembra, u Bijelom Polju 18. septembra, u Kolašinu 19. septembra; skup Koalicije Ključ u Bijelom Polju 15. septembra i skup SD-a u Rožajama 18. septembra.

¹³ Do sada, Posmatračka misija posmatrala je 5 skupova Velike koalicije – Ključ, 4 skupa koalicije *Sigurnim korakom*, i 4 skupa DF-a, jedan skup Pozitivne, jedan skup SD-a, i jedan skup SDP-a.

¹⁴ Donacije pojedinaca su limitirane na iznos od 2.000 eura, a pravnih lica na 10.000 eura godišnje.

Agencija za borbu protiv korupcije ima zadatak opšteg nadzora usklađenosti kampanja sa finansijskim propisima. Svi izborni kandidati su dužni da otvore poseban račun u banci, i svakih 15 dana podnesu Agenciji izvještaj o donacijama.¹⁵ Dana 19. septembra, Agencija je izvijestila da je samo pet partija ispunilo ovu zakonsku obavezu i pokrenula postupak protiv onih koje nisu dostavili izvještaje.¹⁶

X. MEDIJI

Medijsko okruženje u zemlji je raznovrsno i karakterišu ga mediji podeljeni po političkoj osnovi. Zakon o izboru odbornika i poslanika predviđa opšte obaveze medijskog praćenja tokom predizborne kampanje, i uglavnom se fokusira na obaveze javnih servisa koje se odnose na raspodjelu besplatnog vremena emitovanja. Aktivnosti elektronskih medijskih servisa uređuju Zakon o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore i Zakon o elektronskim medijima, koji se takođe primjenjuju tokom izbornog perioda, dok je oblast štampanih i on-line medija uglavnom neuređena. Pored toga, Agencija za elektronske medije (AEM) objavila je nekoliko pravilnika koji regulišu opšte programske standarde za elektronske medije i komercijalne reklame. Svaki elektronski medij je u obavezi da utvrdi i primjenjuje interne pravilnike o pokrivenosti kampanje zasnovane na principu jednakosti.

AEM je regulatorno tijelo koje nadgleda usklađenost elektronskih medija sa zakonskim okvirom. U slučajevima kršenja zakona, Agencija ima pravo da izdaje upozorenja, izriče kazne ili suspenduje licencu. AEM je obavijestio Posmatračku misiju da je povećao svoje kapacitete za monitoring u toku kampanje. Do sada, AEM je identifikovao i uklonio dvije političke reklame.¹⁷

U skladu sa izbornim zakonom, nacionalni javni servis RTCG-1 obezbjeđuje kandidatima dnevno 200 sekundi besplatnog vremena za politički marketing. Pored toga, svaka lista ima na raspolaganju deset minuta za emitovanje početne i završne izborne konvencije i tri trominutna bloka za prikazivanje snimaka sa tri konvencije po izboru stranke.¹⁸ RTCG planira da emituje sedam dvosatnih debata u kojima će učestvovati predstavnici svih potvrđenih izbornih lista.

Shodno zakonskoj obavezi, Skupština je osnovala odbor za praćenje primjene izbornog zakona u dijelu koji se odnosi na medije. Odbor ima ovlaštenje da razmatra žalbe koje se odnose na medije i daje savjete medijima, ali nema ovlaštenje da ih sankcioniše. Ako odbor utvrdi da je došlo do kršenja zakona, informacija se prosljeđuje AEM radi pokretanja pravnog postupka. Do sada, sastanci odbora su uglavnom služili kao platforma za stranke i predstavnike medija, da iskažu zabrinutost i iznesu svoje stavove.

¹⁵ Zakon ne predviđa određeni rok za otvaranje ovih računa.

¹⁶ Prema Agenciji, Demokrate, DPS, PCG, SDP i BS su dostavili izvještaje. Pokrenuti su postupci protiv DF-a, Koalicije "Ključ", Crnogorske demokratske unije, i SD zbog nepoštovanja zakona.

¹⁷ Reklama je sadržavala frazu, koja je opisivala DPS, kao „Milo Đukanović (predsjednik DPS-a i premijer) i njegova lopovska banda“, što je AEM shvatila kao kršenje člana 85.3.7 koji zabranjuje bilo kakvu reklamu koja sadrži elemente kojim se diskredituju ili omalovažavaju konkurenti.

¹⁸ RCTG je do sada odbila da emituje dva snimka koje je podnio DF, navodeći da su bili uvredljivi za ostale kandidate.

Dana 12. septembra, Posmatračka misija je počela sa kvalitativnim i kvantitativnim monitoringom medija koji se sastoji od pet televizijskih kanala i četiri dnevne novine.¹⁹

XI. PRIGOVORI I ŽALBE

Birači, kandidati i podnosioci izbornih lista mogu podnijeti žalbe nadležnoj izbornoj komisiji, a Ustavni sud je konačna apelaciona instanca.²⁰

Prigovori koji se odnose na registraciju birača dostavljaju se MUP-u, i podnosi se žalba Upravnom sudu. Rokovi za podnošenje i razmatranje prigovora su kratki.²¹ Izborni zakon ne propisuje procedure za postupak izbornih žalbi i DIK nije utvrdio nikakva uputstva po tom pitanju. Do danas, nisu podneseni prigovori OIK-u i DIK-u, i Upravnom sudu nisu podnesene žalbe na utvrđivanje izbornih lista.

XII. UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA

Prema popisu iz 2011, Crnogorci čine 44,98 posto stanovništva a Srbi 28 posto. Od manjih nacionalnih manjina, najveći broj pripada Bošnjacima (oko 8 posto), Albancima (oko 5 posto) i Muslimanima (oko 3 posto). Romi i Hrvati čine oko 1 posto stanovništva pojedinačno.

U političkim partijama postoji prihvatljiv stepen integracije pripadnika nacionalnih manjina. Albanci, Bošnjaci i Hrvati su trenutno dobro zastupljeni u posebnim političkim partijama nacionalnih manjina. Romi nemaju političku partiju koja učestvuje u ovim izborima i edukacija birača za ovu zajednicu do sada je bila ograničena.

Glasački listić je napisan na crnogorskom jeziku, međutim, na 77 biračkih mjesta biće dostupni dvojezični glasački listići, na crnogorskom i albanskom jeziku.

XIII. POSMATRAČI IZ NEVLADINOG SEKTORA I MEĐUNARODNI POSMATRAČI

U Crnoj Gori postoje tri veće nevladine organizacije koje se bave posmatranjem izbora, Centar za monitoring i istraživanje (CeMI), Centar za demokratsku tranziciju (CDT) i Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS). CeMI i CDT su već angažovali timove širom zemlje i imaju namjeru da rasporede posmatrače tokom izbornog dana. Pored toga, CDT i CeMI su izrazili namjeru da organizuju djelimični ili potpuni tabelarni prikaz glasanja.

¹⁹ To uključuje RTCG-1, *Atlas*, *Pink*, *Prva*, *Vijesti* i *Dan*, *Dnevne novine*, *Pobjedu* i *Vijesti*.

²⁰ Odluke BO se podnose OIK-u, odluke OIK-a se podnose DIK-u, a DIK podnosi žalbu Ustavnom sudu.

²¹ Zakon predviđa 72 sata za podnošenje prigovora ili žalbe na odluku, 24 sata da odluči o prigovoru i žalbi za izborne komisije, 48 sati za odlučivanje po žalbi za Ustavni sud. Dana 14. oktobra 2015, Ustavni sud je odbio žalbu Upravog suda zbog kratkog roka za podnošenje prigovora o upisu birača.

XIV. AKTIVNOSTI MISIJE

Posmatračka misija je počela sa radom u Podgorici 8. septembra. Šef Misije se sastao sa predsjednikom, ministarstvima vanjskih i unutrašnjih poslova, DIK-om, i predstavnicima političkih partija, Misijom OEBS-a u Crnoj Gori i predstavnicima međunarodne zajednice. Posmatračka misija je uspostavila kontakte sa izbornim akterima na svim nivoima. Parlamentarna skupština OEBS-a (OSCE PA) i Parlamentarna skupština Savjeta Evrope (PSSE) namjeravaju da rasporede posmatračke delegacije za posmatranje izbornog dana.

Verzija izvještaja na engleskom jeziku je jedini zvanični dokument.

Dostupan je nezvaničan prevod na crnogorski jezik.